

DOHODKOVNA NEENAKOST V SLOVENIJI IN GOSPODARSKA KRIZA**

Povzetek. V prispevku predstavimo gibanja dohodkovne neenakosti v Sloveniji, merjene s podatki SURS, v letih 1993–2012. Pokažemo, da je dohodkovna neenakost, ki je v Sloveniji že tako med najnižjimi na svetu, v letih gospodarske krize še upadla. S pomočjo opazovanja gibanja Ginijevega količnika, njegove dekompozicije in sorodnih mer neenakosti skušamo razložiti opaženi trend in ponudimo nekaj osnovnih razlag. Opozorimo tudi na nejasnosti pri razlagi ugotovitev članka s pomočjo teorije ekonomske neenakosti, kot jo je razvil Thomas Piketty v svojem nedavnem delu Kapital v 21. stoletju.

Ključni pojmi: dohodkovna neenakost, Slovenija, Thomas Piketty, Ginijev količnik, dekompozicija, javni in zasebni sektor, gospodarska kriza

Uvod in kratek pregled literature

Tema družbene in posebej ekonomske neenakosti je v zadnjih letih, posebej pa od izdaje Pikettyjevega monumentalnega dela Kapital v 21. stoletju v začetku leta 2014, preplavila znanstvene, ekonomske in intelektualne razprave po svetu. Delo Thomasa Pikettyja, ki je sicer "palček na ramenih velikanov", torej preteklega dela raziskovalcev ekonomske neenakosti (in predvsem porazdelitve najvišjih dohodkov), kot so Anthony Atkinson, Emmanuel Saez in Branko Milanović (glej npr. Atkinson et al., 2011; Atkinson, 2005; 2007a; 2007b; 2010; Atkinson in Piketty, 2010; Milanovic et al., 2007; Milanovic, 2006), predstavlja razvoj različnih mer neenakosti predvsem v zgodovinskem in primerjalnem pogledu na obsežni zbirki zgodovinskih mikropodatkov in pokaže, da je prav neenakost tista, ki je inherenten temelj kriz v kapitalizmu. Kadarkoli stopnja kapitalskega donosa bistveno preseže stopnjo gospodarske rasti, smo blizu naslednji gospodarski oz. finančni krizi in obenem stanju, ko bo neenakost naglo porasla. Piketty v svojem delu utemeljuje tri osnovne formalne trditve oz. zakone (glej npr.

* Dr. Andrej Srakar, asistent na Ekonomski fakulteti, Univerza v Ljubljani in Inštitut za ekonomska raziskovanja; dr. Miroslav Verbič, izredni profesor na Ekonomski fakulteti, Univerza v Ljubljani in Inštitut za ekonomska raziskovanja.

** Izvirni znanstveni članek.

Høien, 2014): v prvem trdi, da je razmerje kapitalskih prihodkov do narodnega dohodka enako stopnji donosa kapitala, pomnoženi z razmerjem kapitalskega stoga in narodnega dohodka; v drugem trdi, da je na dolgi rok razmerje kapitalskega stoga in narodnega dohodka enako razmerju deleža neto prihrankov in stopnje rasti narodnega dohodka; v tretjem, ki ga Piketty imenuje tudi "osrednje protislovje kapitalizma" in je verjetno sprožil največ razprav, pa trdi, da je stopnja donosa kapitala vedno večja od stopnje rasti narodnega dohodka.

Pikettyjevo delo je verjetno postalo pomembno iz več razlogov. Najprej, vse od nastanka gospodarske krize je raslo nezadovoljstvo s formalnimi matematičnimi modeli, ki se jih je prepogosto (čeprav morda neupravičeno) povezovalo z ekonomiko, ki je pripeljala do nastanka krize. V Pikettyjevem delu tako ne najdemo prav nobenega formalno izdelanega modela, tudi empirija, ki jo uporablja, ostaja na deskriptivni ravni brez formalnih statističnih testov. Tudi sam Piketty (Piketty, 2014: 32–33) pravi, da svoje delo vidi bližje tradiciji politične ekonomije ali celo zgodovine kot pa razpravam sodobne matematizirane ekonomije, nekateri (npr. Damijan, 2014) zato vidijo prav v Pikettyjevi odpovedi matematičnim modelom pomemben korak naprej pri razvoju ekonomske analize.

Dalje, nastanek gospodarske krize je priril ognja rastočemu nezadovoljstvu s kapitalizmom kot družbenim sistemom in spodbudil številna ekonomska iskanja, ki so obudila duha "metodološkega pluralizma" v ekonomiji, vezanega na t. i. heterodoksne šole, posebej na obujanje marksizma. Pikettyjevo delo, ki nima brez razloga Marxove tematike že v naslovu, predstavlja potrditev osnovnih Marxovih tez o povezavi kapitalizma, družbene neenakosti in v nekaterih izpeljavah tudi razrednega boja. S tem je seveda poosebitev nekaterih teženj po iskanju alternativnih ekonomskih paradig na (predvsem levem) delu političnega spektra.

Navsezadnje, Pikettyjevo delo prinaša enega redkih sistematičnih in poglobljenih spopadov zadnjih let s tematiko, ki je sicer že pred nekaj leti sprožila ulične proteste in gibanja, ni pa našla ustreznega odmeva in dokazov v strokovni literaturi. Kljub temu da bomo v prispevku opozorili na pomanjkljivosti oz. slepe pege pri njegovih ugotovitvah, pa nesporno velja reči, da njegovo delo predstavlja pomemben mejnik v ekonomski literaturi.

Neenakost je kot tematika našla svoj odmev tudi v slovenski strokovni literaturi preteklih let, predvsem na področjih sociologije in ekonomije. Študija Tomca in Peščeve (Tomc in Pešec, 1986), ena prvih na tem področju, je opazovala, kako se tri izbrane socioprofesionalne kategorije razlikujejo glede na posamezne spremenljivke. Avtorja sta med drugim ugotovila: da je socioprofesionalna struktura v Sloveniji živečega prebivalstva dokaj neugodna; da je razredna struktura ambivalentna; da so razlike med nižjo in

srednjo kategorijo večje kot med srednjo in višjo kategorijo; da obstajajo pomembne razlike med aktivnimi in neaktivnimi anketiranci (ibid.).

Študija Tineta Stanovnika (Stanovnik, 1997) poleg osnovnega prikaza metodoloških pristopov k merjenju dohodkovne revščine analizira socialne in ekonomske značilnosti tistega dela slovenskega prebivalstva, ki je dohodkovno reven. Avtor ugotavlja, da značilnosti slovenske dohodkovno revne populacije postajajo vse bolj podobne značilnostim tovrstne populacije v drugih razvitih evropskih državah.

Študija Dragoša in Leskoškove (2003) preučuje povezavo socialnega kapitala in družbene neenakosti s teoretsko in empirično analizo. V teoretskem delu avtorja opozarjata na tri glavne (problematične) vrste poenostavitve oz. redukcij družbene kompleksnosti, ki so vedno prisotne, ko govorimo o družbeni neenakosti. Posebej izpostavljata poenostavitve, ki nastanejo kot plod ideoloških prepričanj. V empiričnem delu, akcijski raziskavi desetih ljubljanskih skupnosti, opozarjata na usoden vpliv tranzicijskih izgub skupnostnih resursov zaradi denacionalizacije in privatizacije na vsakdanje življenje, odnose in družbeno participacijo posameznikov v preučevanih skupnostih.

Študije Stanovnika in Verbiča (2005; 2008; 2012; 2013; 2014) s pomočjo empirične metodologije in kazalnikov neenakosti, ki jih uporablja tudi Piketty, preučujejo gibanja v dohodkovni neenakosti v Sloveniji v letih po osamosvojitvi. Avtorja ugotavljata, da če iz primerjave izločimo začetna leta tranzicije, se je neenakost v porazdelitvi bruto dohodkov v tem dolgem obdobju le nekoliko povečala. Davčna progresija je povsem nevtralizirala povečano neenakost primarnih dohodkov zaposlenih, do česar je prišlo predvsem zaradi institucionalne ureditve: kolektivnih pogajanj in sprememb zakonodaje. Ker se je povprečni realni dohodek zaposlenih ves čas povečeval, se je blaginja v Sloveniji nedvomno povečala, pri čemer dohodninski sistem v Sloveniji opravlja močno prerazdelitveno funkcijo, ki s tem zagotavlja relativno nizko raven dohodkovne neenakosti.

Študija Pennerja, Kanjuo Mrčele, Bandljeve in Petersena (2012) ugotavlja, da je v obdobju 1993–2007 prišlo do precejšnjega povečanja razlik po spolu in da se je spremenila osnova spolne neenakosti v plačah. V obdobju 1993–1997 je opaziti razlike v plačah po spolu, tako v

povprečju kot na ravni delovnega mesta, v okviru približno 15 odstotkov. V obdobju 2003–2007 pa so moški v povprečju zaslužili približno 23 odstotkov več kot ženske in 18 odstotkov več kot ženske, ki so opravljale enako delo pri istem delodajalcu. Študija tudi ugotavlja, da so ženske, ki opravljajo enako delo pri istem delodajalcu, zaslužile pomembno manj tudi v javnem sektorju.

Navsezadnje, nedavna študija Leskoškove in Dragoša (2014) dokazuje, da je neenakost vselej nesprejemljiv družben fenomen, Slovenija pa ima

zaenkrat še kapacitet in možnosti, da problem samostojno rešuje, vendar se ga mora lotiti naglo in sistematično.

Dodati velja še to, da splošne ugotovitve literature (glej npr. OECD, 2008; 2011; Košak, 2012) kažejo, da ima Slovenija eno najnižjih, če ne celo najnižjo stopnjo dohodkovne neenakosti na svetu, merjeno z Ginijevim količnikom, vendar pa so analize OECD (OECD, 2013) opozorile tudi na rastočo neenakost v Sloveniji v času gospodarske krize (to bi bilo v skladu s Pikettyjevimi ugotovitvami, vendar bomo v prispevku opozorili na nasprotujoče si tendence v dejanskih podatkih).

Struktura našega prispevka je naslednja: v drugem razdelku predstavljamo osnovne značilnosti izbranega nabora podatkov in uporabljene metodologije. V tretjem razdelku, ki je jedro prispevka, predstavimo rezultate metodološke analize in nekaj osnovnih ugotovitev. V četrtem razdelku opozorimo na osnovne razlage opaženega in sklenemo prispevek.

Nabor podatkov in uporabljena metodologija

Osnovni vir podatkov smo pridobili prek Statističnega urada Republike Slovenije (SURS). S pomočjo statističnega registra delovno aktivnega prebivalstva (SRDAP) je bila vsakoletno (v obdobju 1993–2012) izločena populacija zaposlenih, izpolnjujočih dva kriterija: (a) zaposleni za polni delovni čas (kar pomeni, da oseba dela vsaj 36 ur na teden), ter (b) zaposleni pri istem delodajalcu vse leto. Podatki so bili pridobljeni v tabelarični obliki za 14 dohodkovnih skupin glede na sektor zaposlitve (zasebni, javni) in spol (moški, ženske), tako da smo za vsako dohodkovno skupino in leto oblikovali štiri tabele, ki so vključevale razčlenjene vire obdavčljivega dohodka, pa tudi akontacij dohodnine in prispevkov za socialno varnost. Tabele so zajemale obdobje od leta 1993 do 2012, kar nam je omogočilo opazovati tudi dogajanje v času gospodarske krize, ki ga večina predhodnih študij ni zajela.

Metodološka analiza bo vključevala predvsem analizo kazalnikov neenakosti dohodka. Pri tem bo osnovna uporabljena mera Ginijev količnik, ki je največkrat uporabljeno merilo neenakomerne porazdelitve dohodka in premoženja. Ginijev količnik je opredeljen kot razmerje na lestvici med 0 in 1, pri čemer velja, da nižji kot je količnik, bolj enakomerna je porazdelitev, in višji kot je, bolj neenakomerna je porazdelitev. Število 0 predstavlja popolno enakost (vsi opazovanci imajo povsem enak prihodek oz. premoženje), število 1 pa predstavlja popolno neenakost (ves dohodek oz. premoženje je koncentrirano le pri enem posamezniku).

V analizi bomo uporabili izračun še treh sorodnih kazalnikov dohodkovne neenakosti. Najprej bomo uporabili Mehranov in Pieschev indeks neenakosti, ki imata podobno interpretacijo, le uporabo drugačnih uteži pri izračunu; medtem ko je Mehranov indeks bolj občutljiv za spremembe v

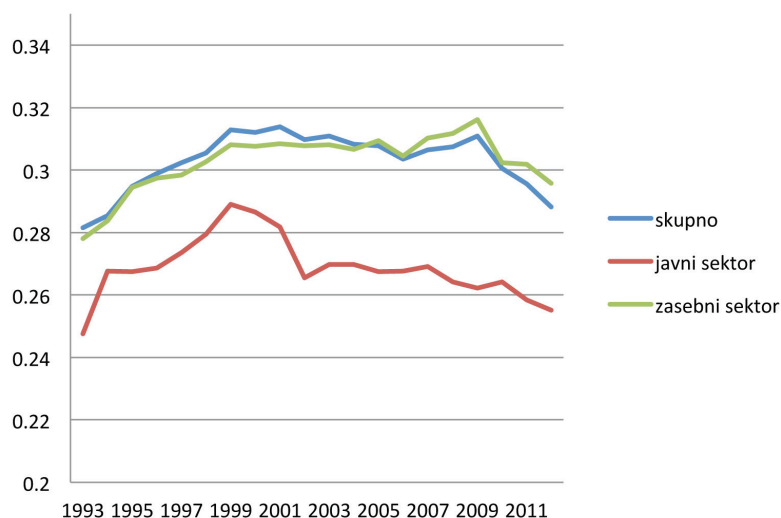
spodnjem delu dohodkovne porazdelitve, pa je Pieschev bolj občutljiv za spremembe v zgornjem delu dohodkovne porazdelitve. Poleg teh treh mer bomo uporabili tudi Theilov indeks neenakosti, ki ga je ekonometrik Henri Theil leta 1967 izpeljal kot mero neenakosti, utemeljeno na teoriji informacij. Pri izračunu vsakemu dogodku pripišemo vrednost, tako da dogodek, ki je zelo verjeten, vrednotimo nizko, saj nas informacija njegovega nastopa ni pretirano presenetila. Tako bi bila vrednost informacije za dogodek, ki bi se zgodil z verjetnostjo 1, enaka 0. Obratno lahko nastopu malo verjetnega dogodka pripišemo visoko vrednost (Kolenko, 2003).

Dohodkovna neenakost v Sloveniji v obdobju 1993–2012

Slika 1 pokaže gibanje Ginijevega količnika za celoten vzorec v obdobju 1993–2012. Po začetni precejšnji rasti med letoma 1993 in 1999 lahko v letih od 2000 do 2005 opazimo stagnacijo oziroma celo manjše padanje, nato blago rast v samem začetku krize (2007 in 2008), sledi pa precejšnje padanje med letoma 2009 in 2012. Zanimivo je, da je v prvem delu padanja (v letih 2009 in 2010) vodil zasebni sektor, medtem ko je kasneje padec dohodkovne neenakosti izražen predvsem v javnem sektorju.

542

Slika 1: GIBANJE GINIJEVEGA KOLIČNIKA, 1993–2012

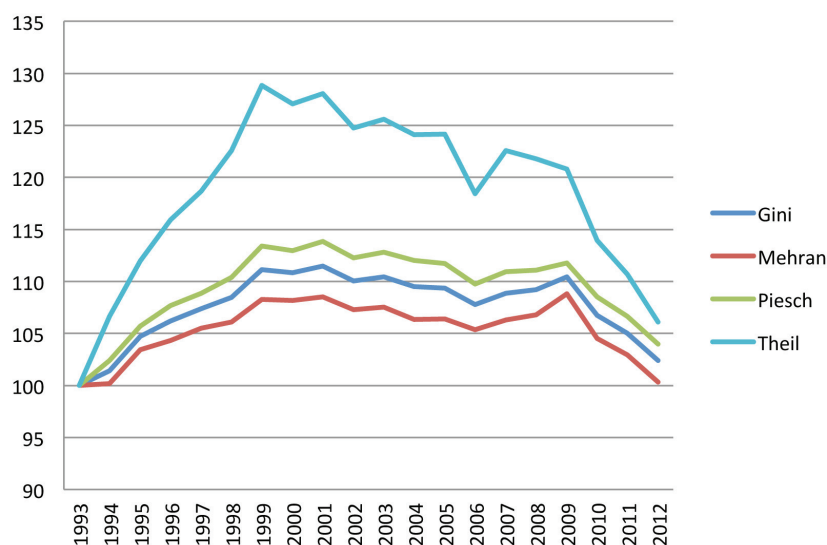


Vir podatkov: Statistični urad Republike Slovenije; lastni izračuni.

Na sliki 2 prikazujemo primerjalno gibanje različnih mer neenakosti. Primerjava Ginijevega, Mehranovega in Pieschevega indeksa neenakosti pokaže, da ima vedno najvišje vrednosti Pieschev indeks, najnižje pa

Mehranov. Kljub temu pa vsi trije indeksi govorijo isto zgodbo, kar je prvi argument v prid tezi, da opaženega padanja dohodkovne neenakosti niso vodila specifična gibanja v spodnjem ali zgornjem delu dohodkovne porazdelitve (denimo izgubljanje bolje plačanih služb, ki bi vodila v manjšanje neenakosti na račun povečane splošne revščine). Isto zgodbo govori tudi Theilov indeks, le da je slednji pričakovano precej močnejše občutljiv na spremembe, vendar se ta občutljivost v času gospodarske krize ne izrazi kakorkoli drugače. To nam govori, da se lahko v nadaljevanju osredotočimo le na Ginijev količnik, ki dovolj zanesljivo odraža gibanja v dohodkovni neenakosti v opazovanem obdobju.

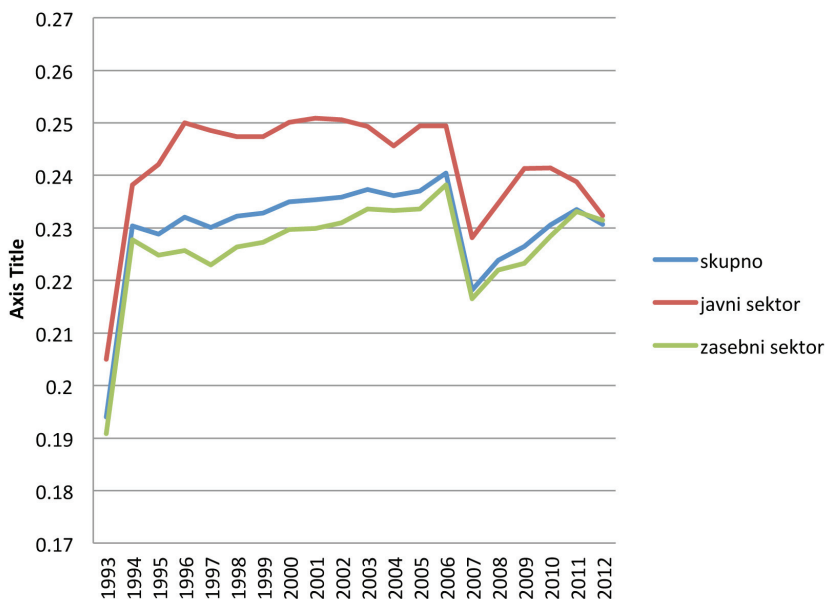
Slika 2: DINAMIKA RAZLIČNIH INDEKSOV NEENAKOSTI, 1993–2012



Vir podatkov: Statistični urad Republike Slovenije; lastni izračuni.

V nadaljevanju smo uporabili dekompozicijo Ginijevega količnika na prispevek davkov, socialnih prispevkov in neto dohodkov k ravni neenakosti. Slika 3 nam pokaže prispevek neenakosti v davkih. Opazimo lahko relativno uravnoteženo sliko do leta 2006, ob Bajukovi davčni reformi po letu 2007 pa je neenakost v davkih močno upadla, se kasneje sicer pričela dvigovati, vendar še vedno ne dosega predhodne ravni. Zanimivo, da je prisoten padec prispevka davkov k Ginijevemu količniku v letih 2010–2012, kar je posebej izraženo v javnem sektorju.

Slika 3: Odstotni prispevek davkov k vrednosti Ginijevega količnika, 1993–2012

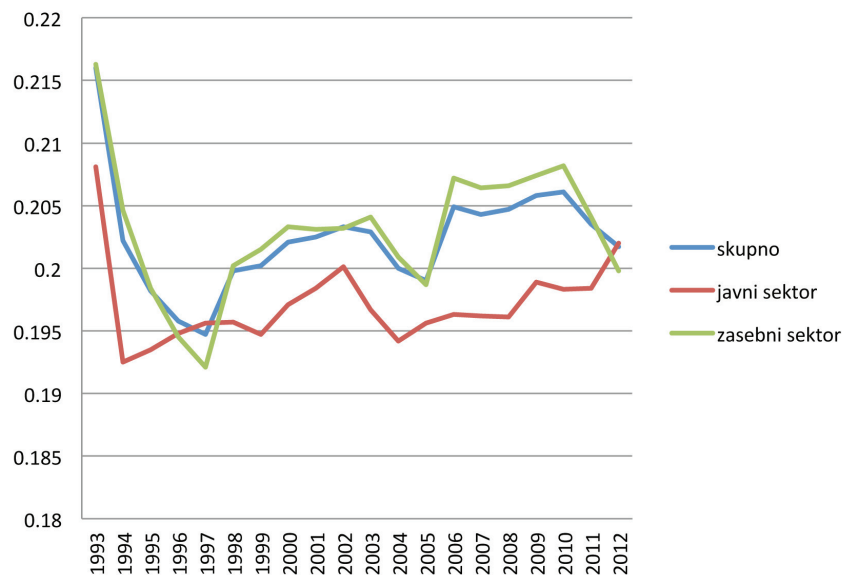


Vir podatkov: Statistični urad Republike Slovenije; lastni izračuni.

Slika 4 pokaže dinamiko prispevka socialnih prispevkov k Ginijevemu količniku. Za nas so pomembna predvsem gibanja po letu 2007, kjer je opaziti precejšnje razhajanje med javnim in zasebnim sektorjem. Medtem ko je po letu 2010 prispevek neenakosti plačevanja prispevkov k skupni dohodkovni neenakosti v zasebnem sektorju močno upadel, se je s slednjim v javnem sektorju dogajalo ravno obratno – zlasti v letu 2012 je narasel, slednje je morda posledica nekaterih začetnih odpuščanj v letih uvajanja Zakona o uravnoveženju javnih financ (ZUJF), prav tako pa bi lahko bil posledica povišane minimalne plače, ki je vplivala na ohranitev različnih oblik dohodkov zaposlenih v zasebnem sektorju. Pomembno je tudi, da je neto učinek obeh gibanj zmanjševanje skupnega prispevka plačevanja socialnih prispevkov k skupnemu Ginijevemu količniku.

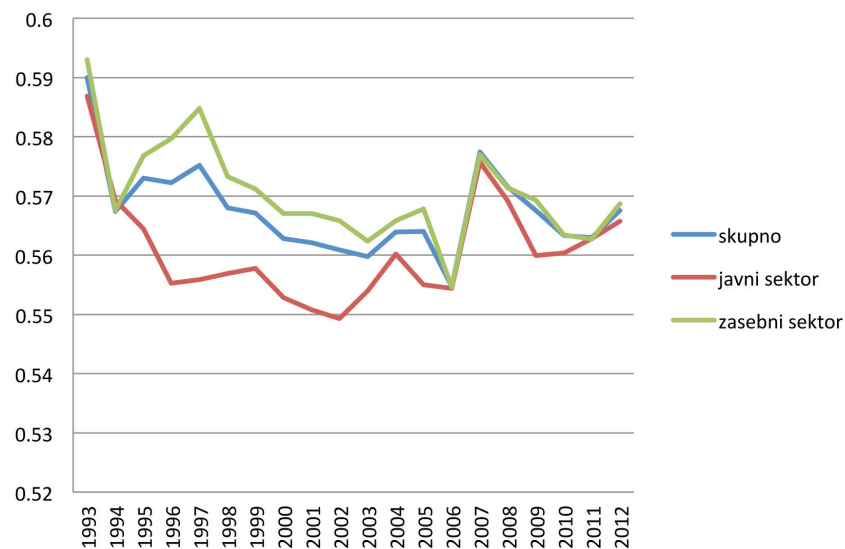
Najpomembnejša in največja komponenta Ginijevega količnika so neto dohodki, kjer pa ni opaziti povsem enakih gibanj v času gospodarske krize, kot je bilo v prejšnjem obdobju (glej Sliko 5). Najprej, javni in zasebni sektor se ne razlikujeta bistveno. Drugič, med letoma 2009 in 2012 je opaziti povečan vpliv neenakosti v neto dohodkih na vrednost Ginijevega količnika. Posebej v zadnjih dveh letih je videti močnejši vpliv gibanj v zasebnem sektorju, vendar je samo na osnovi tega težko sklepati, ali je k opaženemu trendu padanja dohodkovne neenakosti močnejše prispeval javni ali zasebni sektor.

Slika 4: Odstotni prispevek socialnih prispevkov k vrednosti
GINIJEVEGA KOLIČNIKA, 1993–2012



Vir podatkov: Statistični urad Republike Slovenije; lastni izračuni.

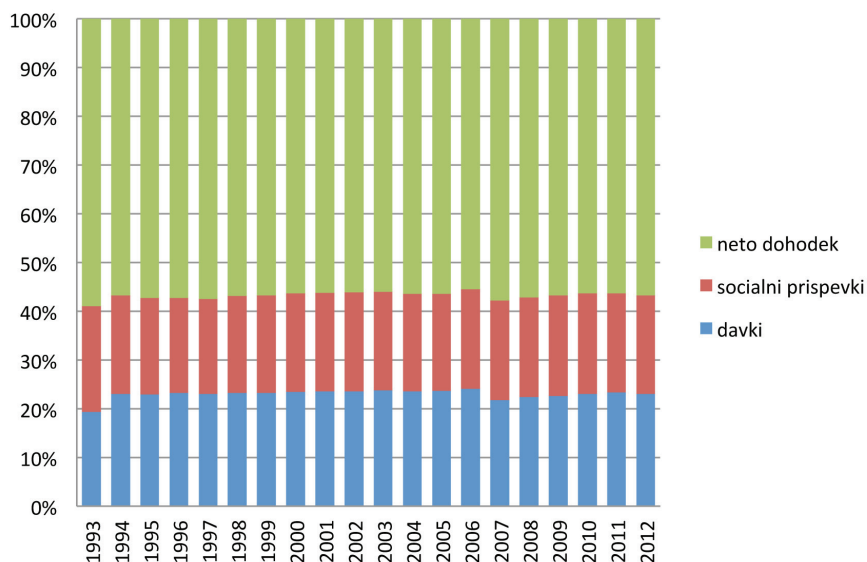
Slika 5: Odstotni prispevek NETO DOHODKOV k vrednosti GINIJEVEGA
KOLIČNIKA, 1993–2012



Vir podatkov: Statistični urad Republike Slovenije; lastni izračuni.

Naša razprava o dekompoziciji Ginijevega količnika je povzeta na sliki 6, kjer je vidno, da je struktura ostala približno enaka v vsem obdobju 1993–2012 (z izjemo začetnega leta 1993). Najverjetneje torej podrobnejše razlage opaženega trenda padanja dohodkovne neenakosti v času gospodarske krize v razmerjih med komponentami Ginijevega količnika ne moremo iskati, vseeno pa se nakazuje ugotovitev, da so se posamezne komponente neenakosti v času krize nekoliko drugače obnašale v javnem kot v zasebnem sektorju, posebej sta vidna trenda padanja prispevka davkov v javnem sektorju in socialnih prispevkov v zasebnem sektorju.

Slika 6: SESTAVA GINIJEVEGA KOLIČNIKA, 1993–2012

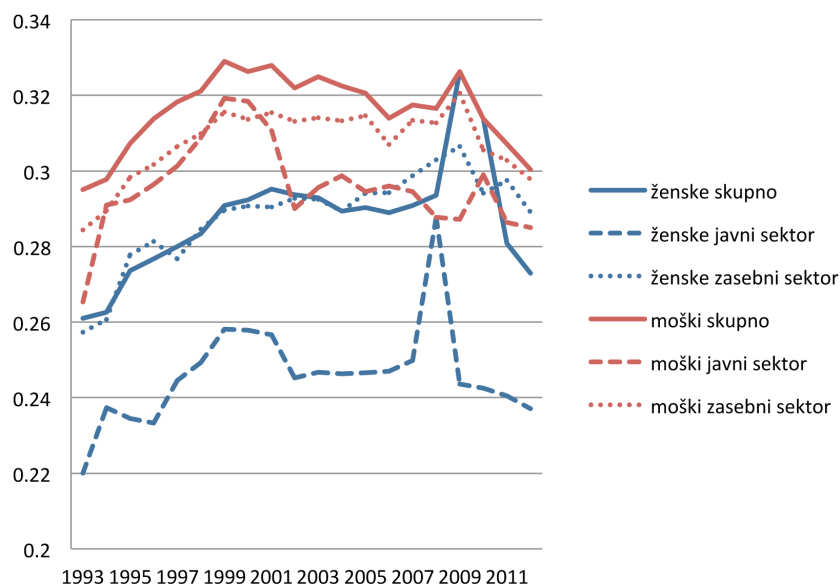


Vir podatkov: Statistični urad Republike Slovenije; lastni izračuni.

Kot so napovedali nekateri avtorji (npr. Antonopoulos, 2009), naj bi gospodarska kriza še povečala neenakosti po spolu na trgu dela. Poglejmo torej, kaj nam o tem povedo naši podatki in ali nam to lahko ponudi katerega od odgovorov na opaženi pojav. Slika 7 nam pokaže dejansko sliko v Sloveniji. Najprej, dohodkovna neenakost je na slovenskem trgu dela med moškimi vedno večja kot med ženskami. Če je bila pred nastopom krize prisotna rast v dohodkovni neenakosti znotraj obeh spolov (zlasti pri ženskah), pa je pri obeh v času krize prišlo do upadanja dohodkovne neenakosti, še posebej pri ženskah (kar je, zanimivo, v skladu z empiričnimi ugotovitvami študije Evropske komisije iz 2010), pri čemer pa je prav tako viden močan začetni porast neenakosti ob nastanku gospodarske krize. Vidno je torej, da se naš opažen trend nekoliko močneje "napaja" pri neenakosti v

zasebnem sektorju in pri ženskah, čeprav tu ni bistveno bolj izražen trend kot pri moških.

Slika 7: DOHODKOVNA NEENAKOST ZAPOSLENIH ŽENSK IN MOŠKIH, 1993–2012



Vir podatkov: Statistični urad Republike Slovenije; lastni izračuni.

Na mestu pa je še eno opažanje. Namreč, zanima nas, ali je morda upad neenakosti posledica povečanja revščine in povečanega deleža nizkih dohodkov. Vprašanje je torej, kakšna je dejanska oblika Lorenzove krivulje, ki je lahko pri enakih Ginijevih količnikih tudi povsem drugačne oblike. V ta namen si pogledajmo še porazdelitev kvintilnih razredov. Tabela 1 nam potrди, da v primeru Slovenije Pikettyjeva opažanja glede dohodkovne neenakosti ne veljajo povsem: delež dohodkov najvišjih slojev se ne povečuje, pač pa zmanjšuje, medtem ko delež dohodkov spodnjih slojev (vendar tudi srednjega sloja, torej srednjih kvintilnih razredov) narašča. Potrди se torej, da raven "revščine" sicer zares raste (povečuje se delež tistih z nizkimi prihodki), vendar to ne gre na račun srednjega razreda, pač pa na račun padanja deleža tistih z najvišjimi prihodki, torej na račun manjšanja in ne večanja dohodkovne neenakosti. Opažen trend je skorajda pri vseh opazovanih dohodkovnih razredih uniformno prisoten od leta 2007 naprej, pred tem pa je bilo pri skorajda vseh razredih opaziti obraten trend.

Tabela 1: STRUKTURA BRUTO DOHODKOV ZAPOSLENIH PO DOHODKOVNIH KVINTILNIH RAZREDIH, 1993–2012

Leto	Spodnjih 20 %	Kvintilni razredi 2–4	Zgornjih 20 %	Zgornjih 5 %	Zgornjih 1 %
1993	9.60	52.27	38.13	14.83	4.69
1994	9.66	51.65	38.69	15.76	5.09
1995	9.33	51.40	39.27	16.05	5.08
1996	9.34	51.00	39.66	16.37	5.27
1997	9.16	51.02	39.82	16.50	5.35
1998	9.21	50.58	40.21	16.82	5.66
1999	9.01	50.18	40.81	17.24	5.84
2000	9.06	50.27	40.67	17.05	5.76
2001	9.16	49.93	40.91	17.03	5.75
2002	9.25	50.12	40.63	16.73	5.69
2003	9.23	49.90	40.87	16.75	5.70
2004	9.42	49.73	40.85	16.69	5.72
2005	9.44	49.79	40.77	16.63	5.81
2006	9.48	50.15	40.37	16.13	5.43
2007	9.34	50.08	40.59	16.45	5.75
2008	9.21	50.27	40.51	16.35	5.58
2009	9.00	50.79	40.21	16.03	5.30
2010	9.60	50.49	39.91	15.78	5.11
2011	9.77	50.87	39.37	15.58	5.09
2012	10.03	51.03	38.94	15.37	5.01

Vir podatkov: Statistični urad Republike Slovenije; lastni izračuni.

Možne razlage rezultatov

V razpravo ponujamo nekaj možnih razlag opaženih gibanj. Najprej, opazili smo, da gibanja poganja v nekoliko večji meri padanje neenakosti v zasebnem sektorju. To nam daje v premislek možnost, da je na gibanje v veliki meri vplivala sprememba oz. povišanje ravni minimalne plače (v letu 2010), ki ima tudi v literaturi pogosto vzročne učinke na raven neenakosti (glej npr. Lee, 1999; Teulings, 2003; Autor et al., 2010). Kot smo videli v predhodnem razdelku, bi to lahko pojasnilo nekatera gibanja v opaženih merah neenakosti. Vendar pa ima ta ugotovitev šibko točko v tem, da je v zasebnem sektorju po letu 2010 opaziti *zmanjševanje* trenda padanja neenakosti, kar je v neposrednem nasprotju s to razlago, zato lahko slednja v najboljšem primeru le delno pojasni opaženi trend.

Drugi razlagi bi lahko botrovalo odzivanje Slovenije na gospodarsko krizo, ki je bilo drugačno od večine drugih evropskih držav. Kot je ugotavljala študija Burgerja in Rojca (2012), so bili slovenski počasni in mili ukrepi in odzivanje na gospodarsko krizo "potrata denarja". Takratni predsednik

vlade Borut Pahor je v kasnejših intervjujih v času kampanje za položaj predsednika države priznal pomanjkljivosti v odzivanju na gospodarsko krizo (Gorjup, 2013), ki so ga zaznamovala predvsem višanja socialnih transferjev in ugodnosti podjetjem na temelju ocen, da je nastala kriza zgolj kratko-ročen pojav. Ker torej zapozneno odzivanje države sovпада z nenavadnim gibanjem dohodkovne neenakosti, bi lahko del razlage naših opažanj iskali tudi v tem vzroku.

Kot smo že omenili, ima Slovenija že vrsto let eno najnižjih ravni dohodkovne neenakosti na svetu (glej npr. Košak, 2012). Morda bi torej lahko videli tudi v posebnostih slovenskega družbenega in ekonomskega tranzicijskega in potranzicijskega sistema in dolgotrajno nižji izhodiščni ravni neenakosti pred nastopom gospodarske krize eno možnih razlag naših opažanj. S pomočjo daljših časovnih vrst in makroekonometričnih orodij bi bilo zanimivo preveriti, ali gre torej v primeru gibanja slovenske dohodkovne neenakosti za t.i. odvisnost od poti (angl. path dependency).

Navsezadnje, del razlage lahko tiči tudi v podatkih. Čeprav ti zajemajo prek 90 odstotkov vseh dohodkov v Republiki Sloveniji, pa ne vključujejo dohodkov samozaposlenih, delavcev z avtorskimi in podjetnimi pogodbami ter drugih pravnih subjektov. Ključni del pomanjkljivosti nabora podatkov pa leži v tem, da v naboru posebej ne analiziramo vseh tistih, ki so v tem času izgubili službo. Podatki, predstavljeni v že omenjenem prispevku Leskoškove in Dragoša, nesporno kažejo, da se je raven tveganja revščine med letoma 2009 in 2011 močno povečala, z 11,3 odstotka v letu 2009 na 13,6 odstotka v letu 2011. Del vzroka torej morda tiči tudi v uporabljenem naboru podatkov, zato je pri interpretacijah treba biti previden.

Sami se nagibamo k kombinaciji različnih razlag. Po eni strani so k upadu dohodkovne neenakosti zagotovo pripomogli ukrepi ekonomske politike v letih gospodarske krize, posebej močno seveda ukrepi na trgu dela, kot je bilo povišanje ravni minimalne plače, ki je tudi nasploh eden pomembnejših dejavnikov, ki lahko povzročijo spremembe v dohodkovni neenakosti. Prav tako so bile v tem času uveljavljene tudi nekatere druge spremembe na trgu dela (spremembe v otroških dodatkih, socialni podpori in pokojninskih dodatkih). Tudi odzivanje na gospodarsko krizo in vladne politike glede tega so bile zapoznele in so imele drugačno dinamiko kot odzivanje v mnogih drugih evropskih državah.

Številni avtorji na področju ekonomije in ekonomske sociologije (glej npr. Sušjan, 2002; Kanjua Mrčela, 2012; Zelizer, 2012) poudarjajo pomen institucionalne in sociološke razlage ekonomskih dejavnikov. V zadnjih letih je postalo modno govoriti o institucionalnih faktorjih kot temeljnih dejavnikih gospodarskega razvoja (glej npr. Acemoglu in Robinson, 2012). Sami se na primeru opaženih trendov lahko vprašamo, ali niso tudi ugotovitve Thomasa Pikettya kontekstualno, institucionalno pogojene in ali jih

ni potrebno postaviti v močnejše ozadje institucionalne razlage ekonomskih dogajanj. Razlaga opaženih trendov bi torej najverjetneje lahko ležala v posebnostih slovenskega institucionalnega sistema, ki je precej drugačen od francoskega, angleškega, nemškega in ameriškega, ki so jedro Pikettyjevega preučevanja.

Naše ugotovitve so zelo pogojene tudi z dostopnostjo podatkov. Žal nam niso dostopni podatki o preostalih približno 10 odstotkih slovenskih dohodkov, prav tako pa ugotovitev tudi ne moremo postaviti v kontekst množice odpuščenih delavcev po letu 2008, ko je slovenska stopnja registrirane brezposelnosti v določenem obdobju presegla 13 odstotkov. Videli smo, da je v obdobju gospodarske krize močno poraslo tveganje revščine, zato naš opaženi trend padanja dohodkovne neenakosti ne sme biti povod za prenagljene sklepe o padanju neenakosti in revščine v Sloveniji. Vsekakor pa predstavlja pomembno ugotovitev, ki je v nasprotju z nekaterimi predstavami in ugotovitvami v literaturi, zato mora najti ustrezno razlago.

Sklep

V prispevku smo opozorili na zanimiv trend gibanja dohodkovne neenakosti v Sloveniji v času gospodarske krize. Zanimivo je, da so tudi nedavno objavljeni podatki Urada za makroekonomske analize in razvoj o plačni neenakosti v Sloveniji v času gospodarske krize (Repovž, 2014) potrdili osnovne ugotovitve našega članka. Kljub temu torej, da, denimo, delo Thomasa Pikettyja in opisovanje povečane neenakosti kot spremljajočega dejavnika gospodarskih kriz trenutno služi kot vzvod ekonomskih iskanj, pa, kot zapiše tudi sam Piketty, njegovo delo in ugotovitve v temelju terjajo nadaljnje preverjanje, ki ga tudi on (kot v knjigi mestoma priznava) ni povsem temeljito opravil. Pokazali smo, da je Slovenija lahko "protiprimer" (ali posebni primer) njegovim ugotovitvam. Upamo, da bo v nadaljnjem raziskovanju mogoče najti oz. potrditi bolj celovite odgovore na predstavljeni problem.

Treba pa je omeniti tudi nekatere možnosti nadaljnjega raziskovanja. V članku smo predstavili samo osnovne ugotovitve in izračune brez uporabe bolj poglobljenih statističnih metod. Ker gre za časovne vrste, se seveda v prvi vrsti ponuja raziskovanje s pomočjo makroekonometričnih metod. Žal so časovne vrste v tej fazi še prekratke za neposredno uporabo modelov iz te veje ekonometrije, zanimivo pa bi bilo raziskati vsaj korelacije in kointegriranost med časovno vrsto podatkov o neenakosti in drugimi makroekonomskimi spremenljivkami. S tem bi lahko potrdili (ali ovrgli) tudi prisotnosti strukturnih prelomov v časovnih vrstah v začetku gospodarske krize, osvetlili pa bi tudi dejavnike, s katerimi je bilo gibanje neenakosti v Sloveniji povezano (npr. stopnja brezposelnosti, s čimer bi zapolnili nekatere pomanjkljivosti v članku).

Navsezadnje, dobro bi se bilo lotiti tudi primerjave s podobnimi podatki primerljivih in sosednjih držav, morda pa tudi drugih evropskih držav. S tem bi lahko preverili hipotezo o institucionalni pogojenosti pojava neenakosti, ki smo jo skušali razviti kot enega osnovnih odgovorov na opaženi trend v slovenskih podatkih. Tudi to ostaja naloga nadaljnjih raziskovanj.

LITERATURA

- Acemoglu, Daron in James A. Robinson (2012): *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty*, New York: Crown Business.
- Antonopoulos, Rania (2009): *The Current Economic and Financial Crisis: A Gender Perspective*, Working Paper No. 562, Blithewood: The Levy Economics Institute of Bard College.
- Atkinson, Anthony B., Thomas Piketty in Emmanuel Saez (2011): *Top Incomes in the Long-Run of History*. *Journal of Economic Literature*, 3–71.
- Atkinson, Anthony B. (2005): *Top Incomes in the UK over the 20th Century*. *Journal of the Royal Statistical Society: Series A (Statistics in Society)*, 168(2): 325–343.
- Atkinson, Anthony B. (2007a): *The Distribution of Top Incomes in the United Kingdom 1908–2000*. V: Anthony B. Atkinson in Thomas Piketty (ur.): *Top Incomes over the Twentieth Century: A Contrast between Continental European and English-Speaking Countries*, 82–140. Oxford in New York: Oxford University Press.
- Atkinson, Anthony B. (2007b): *Measuring Top Incomes: Methodological Issues*. V: Anthony B. Atkinson in Thomas Piketty (ur.): *Top Incomes over the Twentieth Century: A Contrast between Continental European and English-Speaking Countries*, 18–42. Oxford in New York: Oxford University Press.
- Atkinson, Anthony B. (2010): *Top Incomes in a Rapidly Growing Economy: Singapore*. V: Anthony B. Atkinson in Thomas Piketty (ur.): *Top Incomes: A Global Perspective*, 220–252. Oxford in New York: Oxford University Press.
- Atkinson, Anthony B., Thomas Piketty (ur.) (2010): *Top Incomes: A Global Perspective*. Oxford in New York: Oxford University Press.
- Autor, David H., Alan Manning in Christopher L. Smith (2010): *The Contribution of the Minimum Wage to U. S. Wage Inequality over Three Decades: A Reassessment*, NBER Working Paper No. 16533.
- Burger, Anže in Matija Rojec (2012): *Slovenian anti-recession measures: waste of money*, Second Annual Conference of Economic and Business Review, Ljubljana 2012, Mimeo.
- Damijan, Jože P. (2014): *Pikettyjeva revolucija v analizi ekonomije*, Dostopno prek <http://damijan.org/2014/11/19/pikettyjeva-revolucija-v-analizi-ekonomije/>, 19. 12. 2014.
- Dragoš, Srečo in Vesna Leskošek (2003): *Družbena neenakost in socialni kapital*, Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije.
- Evropska komisija (2010): *Employment in Europe 2010*, Bruselj: Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities.

- Gorjup, Anja (2013): Soočenje kandidatov Danila Türka in Boruta Pahorja v predvolilni kampanji za predsednika RS leta 2012. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Høien, Torgeir (2014): Piketty's Laws and Logic, Working Paper Series 7/14, Oslo: Centre for Monetary Economics, BI Norwegian Business School.
- Kanjuo Mrčela, Aleksandra (2012): Uvodnik. Ekonomska sociologija: prispevek k razumevanju ekonomskega delovanja, Teorija in praksa let. 49, 6/2012, 831–837.
- Kolenko, Aleš (2003): Dekompozicija med neenakosti, Diplomsko delo, Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- Košak, Klemen (2012): Povečevanje neenakosti. Slovenija je na zanesljivi poti v večjo razslojenost. Mladina 44, 2. 11. 2012, Ljubljana: Mladina, časopisno podjetje d.d.
- Lee, David (1999): Wage Inequality in the United States During the 1980s: Rising Dispersion or Falling Minimum Wage? Quarterly Journal of Economics, 114(3), 977–1023.
- Leskošek, Vesna in Srečo Dragoš (2014): Social Inequality and Poverty in Slovenia – Policies and Consequences, Družboslovne razprave, XXX (2014), 76: 39–53.
- Milanović, Branko, Peter H. Lindert in Jeffrey G. Williamson (2007): Measuring Ancient Inequality. NBER Working Papers 13550, National Bureau of Economic Research, Inc.
- Milanović, Branko (2006): Global income inequality: what it is and why it matters. Policy Research Working Paper Series 3865, The World Bank.
- OECD (2008): Growing Unequal? Income Distribution and Poverty in OECD Countries, Pariz: OECD Publishing.
- OECD (2011): Causes of Growing Income Inequality in OECD Countries, Pariz: OECD Publishing.
- OECD (2013): Crisis squeezes income and puts pressure on inequality and poverty. Dostopno prek <http://www.oecd.org/els/soc/OECD2013-Inequality-and-Poverty-8p.pdf>, 19. 12. 2014.
- Penner, Andrew M., Aleksandra Kanjuo Mrčela, Nina Bandelj, Trond Petersen (2012): Neenakost po spolu v Sloveniji od 1993 do 2007: razlike v plačah v perspektivi ekonomske sociologije, Teorija in praksa, let. 49, 6/2012, 854–877.
- Piketty, Thomas (2014): Capital in the Twenty-first Century, Cambridge and London: Harvard University Press.
- Repovž, Erika (2014): Kriza porušila plačna razmerja. Dostopno prek <http://www.delo.si/gospodarstvo/trg-dela/kriza-porusila-placna-razmerja.html>, 19. 12. 2014.
- Stanovnik, Tine (1997): Revščina in marginalizacija prebivalstva v Sloveniji, Družboslovne razprave, Vol. XIII (1997) 24/25.
- Stanovnik, Tine in Miroslav Verbič (2005): Wage and Income Inequality in Slovenia, 1993–2002. Post-Communist Economies, 17(3): 381–397.
- Stanovnik, Tine in Miroslav Verbič (2008): Analiza neenakosti v porazdelitvi dohodkov zaposlenih v Sloveniji v obdobju 1991–2005. IB Revija, 42(3–4): 30–42.
- Stanovnik, Tine in Miroslav Verbič (2012): Porazdelitev plač in dohodkov zaposlenih v Sloveniji v obdobju 1991–2009. IB Revija, UMAR Ljubljana, 46(1): 57–70.

- Stanovnik, Tine in Miroslav Verbič (2013): Earnings Inequality and Tax Progressivity in Slovenia, 1991–2009. *Acta Oeconomica*, 63(4): 405–421.
- Stanovnik, Tine in Miroslav Verbič (2014): Personal Income Tax Reforms and Tax Progressivity in Slovenia, 1991–2012. *Financial Theory and Practice*, IPF Zagreb, 38(4): 441–463.
- Sušjan, Andrej (2002): Od politične ekonomije do ekonomike in nazaj, *Teorija in praksa*, let. 39, 6/2002, 861–872.
- Teulings, Coen N. (2003): The Contribution of Minimum Wages to Increasing Inequality. *Economic Journal*, 113, October, 801–833.
- Tomc, Gregor in Mojca Pešec (1986): Družbena enakost in neenakost v Sloveniji, *Družboslovne razprave*, Let. 3, št. 4 (1986), 45–58.
- Zelizer, Viviana A. (2012): Preteklost in prihodnosti ekonomske sociologije, *Teorija in praksa*, let. 49, 6/2012, 838–853.

Marijana CAR, Aleksandra KANJUO MRČELA, Dana MESNER ANDOLŠEK:
UPORABA NAČEL UMETNIŠKEGA USTVARJANJA V MENEDŽMENTU
Teorija in praksa, Ljubljana 2015, letnik LII, št. 3. str. 511–537

Članek govori o načelih umetniškega ustvarjanja ("artful making"), ki predstavlja ustvarjalne in inovativne procese umetniškega dela. Uporablja jo kombinacijo abstraktnosti, opisno vzorčne neeksperimentalne metode in teoretičnih vidikov inovativnosti, umetnosti, managementa in organizacije, proučujemo epistemološke osnove, razlike in odnos med umetnostjo in poslovnim svetom. Koncept je skladen z epistemološkimi prizadevanji za preseganje racionalizma kot prevladujočega epistemološkega okvira za razumevanje znanja in procesa njegovega ustvarjanja. Teoretična diskusija je v prispevku združena s predstavitev uporabljenih organizacijskih in managerskih načel, kot so sodelovanje, zaupanje, soodvisnost, igra, priprave in svoboda, ki jih uporabljajo umetniki, medtem ko so v modernem managementu in organizacijah pogosto zapostavljena. Tako predstavlja članek natančno raziskavo ustvarjalnega umetniškega dela ter ponuja njegova specifična načela in metode poslovnemu svetu.

Ključni pojmi: umetnost, ustvarjalni proces, inovativnost, ustvarjanje znanja v organizaciji, vodenje, management

UDC: 316.344.2:338.124.4(497.4)

Andrej SRAKAR, Miroslav VERBIČ:
INCOME INEQUALITY IN SLOVENIA AND THE ECONOMIC CRISIS
Teorija in praksa, Ljubljana 2015, letnik LII, št. 3. str. 538–553

In this paper we show the trends in income inequality in Slovenia in the period 1993–2012. We show that income inequality in Slovenia, which is already among the lowest in the world, further declined during the economic crisis. By observing the movement of the Gini coefficient, its decomposition and related measures of inequality we try to offer some basic explanations of the observed trend. We also point to a discrepancy when interpreting the findings of the article with the theory of economic inequality, as developed by Thomas Piketty in his recent work *Capital in the 21st Century*.

Keywords: income inequality, Slovenia, Thomas Piketty, Gini coefficient, decomposition, public and private sector, financial crisis